

[Erik Appel.]

1860, og befandtes den, saa vel efter sin Plan som efter Lærer Rasmus Hansens Læregaver, Livlighed og Klarhed, at ville hæderligt tilfredsstille de Fordringer, der kan gøres til Almueskolen, og i enkelte Retninger at overskride samme. Gymnastik savnes, men Skoleapparaterne var i øvrigt meget gode.“

Dermed var Vejstrup Friskole i Gang og anerkendt, om end modstræbende. Den blev født ud af en Art Nødtilstand, fordi den danske Folkeskole, paavirket af tysk Skoleeksempel som den var, lagde Hovedvægten paa moralsk Opdragelse gennem Udenadslæren og ringe eller slet ingen Vægt paa Opdragelse til Kendskab og Kærlighed til Land og Folk og Sprog. Den gav Børnene en nøje tilmaalt Portion Dødvægt i udenadlærte moralske Begreber, men vakte ikke gennem Fortælling og personligt Vidnesbyrd Børnenes ubevidste Stræben efter at leve et smukt og rent Menneskeliv. Den knyttede dem ikke gennem Fortælling af Fædrelandets Historie til Folkets Nutid og Fremtid, den gav dem ikke gennem Litteratur Sans for det Modersmaal, vi senere har lært at prise i vor Folkesang, f. Eks. i følgende Linier:

„Moders Maal er vort Hjertesprog,
kun løs er al fremmed Tale,
det alene i Mund og Bog
kan vække et Folk af Dvale.“

Denne Vækkelse forsømte Folkeskolen. Fra første Færd havde den danske Friskole Forstaaelse af dette, og derigennem kom den til at øve en stærk Indvirkning paa Folkeskolen.

Jeg har fundet det rigtigt at minde om disse historiske Forhold i det Øjeblik, der for det høje Folketing foreligger et Lovforslag, der fra Undervisningsministeriets Side betyder en Anerkendelse af Friskolens historiske Betydning og dens fortsat berettigede Stilling i dansk Skoleverden. Det vil dog være urigtigt i Forbindelse med Talen om Friskolens Indvirkning paa Folkeskolen ikke at nævne, at der fra Lovgivningsmagts Side samtidig med Friskolens Fremstaaen var udtalt klar Forstaaelse for det egentlige i al Skolevirksomhed. Jeg hentyder hermed til daværende Departementschef D. G. Monrad, der under Forhandlingerne om et af ham selv udarbejdet Forslag om ændrede Bestemmelser for Borger- og Almueskolevæsenet udtalte:

„Vi er alle enige om, at det virkelig aandelige Liv, som man maa ønske mere og mere kan gennemtrænge Skolen, er noget, som ikke kan gives ved Lov; men det maa fremkomme ved det Sind, hvormed

Gerningen forrettes, den Varme, Kærlighed og Troskab, hvormed den udføres, men dette Sind kan man ikke give ved nogen som helst Lov.“

Det var dette Sind, nogle Forældre paa Fyn og i Sønderjylland satte ind i Friskolen, og begge Steder ved Kristen Kolds Hjælp.

Om selve Lovforslaget kan jeg fatte mig kort, idet jeg gaar ud fra, at det vil faa en ret indgaaende Udvalgsbehandling. Jeg maa sige med Hensyn til § 1, der har Overskriften „Friskolens Begreb“, at denne Paragraf ikke svarer til Overskriften, idet den kun giver et vist udvendigt Begreb om Friskolen. Dette kan formodentlig være tilstrækkeligt i en Lovparagraf, men Overskriften burde være en anden, f. Eks. „Friskolens Skoleform“ eller blot „Skoleformen“. Med den almindelige Tilsynsordning efter §§ 3 og 4 er jeg særdeles tilfreds. Jeg kan ogsaa bifalde, at Tilsynet med Hjemmeundervisningen opretholdes. Det var, som nævnt, dette Tilsyn, der først banede Vej for Myndighedernes Anerkendelse af den begyndende Friskole. Saa vidt mig bekendt har det hidtidige Tilsyn med Hjemmeundervisningen været lempeligt og i det væsentlige indskrænket til Tilsyn med Læsning, Skrivning og Regning som foreslaaet for Friskolers Vedkommende, og derudover har der kun været Tilsyn med, hvad Hjemmene selv kunde ønske at føre frem. Jeg vil udtale det Haab, at Tilsynet med Hjemmeundervisningen maa fortsættel paa samme lempelige Maade som hidtil, a tsaa med tilbørlig Respekt for Hjemmets Ukrænkelighed. Vedrørende Tilsynet med Undervisningen i Kristendomskundskab anerkender jeg, at Frimenighedspræster jævntiltes med Folkekirkens Præster, men der er i den Paragraf, der omhandler dette Tilsyn, en Uklarhed med Hensyn til de Børn, der ikke hører til noget Trossamfund; der staar om Tilsynet med dem, at det skal paase, at Børnene ikke savner Oplysning om de almindelige Regler for Livet i et ordnet Samfund. Jeg forstaar ikke, hvad der her sigtes til med Udtrykket „almindelige Regler“, og jeg beder den højtærede Minister om nærmere at forklare det.

Betingelsen for Statstilskuddet er skærpet, idet det Børneantal, der betinger det, er forhøjet fra 10 til 15. Jeg skal ikke indvende noget derimod som almindelig Regel, men jeg kunde ønske en Tilføjelse om, at Undervisningsministeren i særlige Tilfælde kan fravige denne Regel, ikke mindst hvor det gælder en gammel, veltjent Friskole, som et enkelt Aar er kommet ned paa et lavere Børneantal, end der kræves for fortsat at